

Sloboda pre históriu alebo história pre slobodu?*

MICHAL KŠIŇAN

Pamäť sa usiluje zachovať minulosť iba preto, aby mohla slúžiť prítomnosti a budúcnosti. Usilujme sa, aby kolektívna pamäť slúžila oslobodeniu, a nie zotročeniu ľudí.

Jacques Le Goff

V posledných rokoch sa vo Francúzsku rozprúdila živá diskusia okolo zákonov týkajúcich sa pamäti (zákonov o pamäti)¹ a aj vo všeobecnosti o historickej pamäti. Tento krátky príspevok ju chce opísať v hrubých črtách, prípadne podnietiť podobnú názorovú výmenu aj na Slovensku. Z čisto francúzskej záležitosti sa postupne stáva európska, dokonca až celosvetová. Ja sa obmedzím na francúzske prostredie a polemiku budem pozorovať na dvoch úrovniach: 1. diskusia okolo samotných zákonov; 2. všeobecná argumentácia o vzťahu historika a politika k dejinám a pamäti.

Príspevok má štyri časti. V prvej stručne opisujem zákony o pamäti, najmä články, o ktorých sa vedie spoločenská diskusia. V druhej a tretej časti sa zameriam na reakcie historikov, ktorí sú združení v spoločnostiach *Liberté pour l'histoire* (LPH, Sloboda pre históriu) a *Comité de vigilance face aux usages publics de l'histoire* (CVUH, Výbor ostráživosti voči verejnému využívaniu histórie). Vo štvrtej sa zameriam na stanoviská a argumenty politikov (a jedného filozofa), poväčšine predkladateľov zákonov o pamäti. Keďže sa k problematike vyjadruje množstvo historikov a osobností, zúžením pozornosti na postoje historikov z LPH, CVUH a predkladateľov (obhajcov) zákonov zúžim aj rozsah príspevku. Na druhej strane takto vznikne trochu schematický obraz diskusie, ktorý problematiku síce nevyčerpáva, no načrtáva v základných črtách jej genézu a obsah.

* Štúdia vznikla v rámci riešenia projektu VEGA č. 2/0122/09 *Občianska spoločnosť na Slovensku počas 1. ČSR. (Vývoj na demokratickej báze a vonkajšie a vnútorné vplyvy demokratického, autoritatívneho a totalitného typu).*

¹ Rozhodol som sa použiť výraz zákony o pamäti (vo francúzštine *loi mémorielle*), keďže na Slovensku často používaný pojem *zásluhový zákon* považujem za príliš úzky. Za zásluhový zákon pokladám napr. zákon o M. R. Štefánikovi alebo vo Francúzsku Mekacherov zákon. Zákon uznávajúci otroctvo za zločin proti ľudskosti by podľa mňa nemal mať prívlastok zásluhový.

Debata o kompetenciách politikov pri narábaní s pamäťou vyvoláva vo Francúzsku rozličné, často protichodné reakcie. Historici združení v LPH tvrdia, že štát podobnými zákonmi vnucuje „historickú pravdu“, a preto sú neprípustné. Ich kolegovia z CVUH odmietajú iba niektoré články zákonov o pamäti (trestanie historikov, pozitívne hodnotenie francúzskej kolonizácie) a uznávajú právo štátu vyjadrovať sa k pamäti. Politici ako demokraticky zvolení reprezentanti ľudu trvajú na svojich právach vyjadrovať sa k pamäti aj prostredníctvom zákonov.

Na počiatku bol negacionizmus

Negacionizmus² pôvodne znamenal popieranie genocídy spáchanej nacistami na Židoch a Rómoch počas druhej svetovej vojny. Postupne sa označenie rozšírilo aj na popieranie iných genocíd, napr. Arménov, v Rwande, v Kambodži a iných. Otázka, kde sú hranice slobody slova, často vzbudzovala diskusie. Už koncom sedemdesiatych rokov zozbierali aktivisti asi 500 podpisov v prospech Roberta Faurissona, profesora z Lyonu, ktorý popieral holokaust. Signatárom a zároveň symbolom tejto petície podporujúcej slobodu slova, nie negacionizmus, sa stal jeden z najväčších mysliteľov 20. storočia Noam Chomsky.

Diskusia okolo negacionizmu vyvrcholila schválením zákona č. 90-615 z 13. 7. 1990, nazývaného Gayssotov zákon.³ Má za cieľ potláčať všetky rasistické, antisemitské a xenofóbne prejavy. Podľa Reného Rémonda schválenie Gayssotovho zákona ovplyvnila Touvierova aféra.⁴ Za spochybňovanie holokaustu môže na základe tejto právnej normy odsúdený dostať trest odňatia slobody vo výške do jedného roka a pokutu až 45 000 eur, prípadne iba jeden z týchto trestov. Proti zákonu protestovali viacerí historici, politici či filozofi tvrdením, že „oficiálna pravda“ potláča historický výskum a slobodu slova.⁵

Nasledovali ďalšie zákony. 18. apríla 2001 francúzsky parlament schválil stručný zákon so znením: „Francúzsko verejne uznáva arménsku genocídu z roku 1915.“⁶ V máji toho istého roku v zákonodarnom zbore prešiel tzv. Taubirovej zákon, ktorého prvý článok uznáva transatlantický obchod s černochoťmi, ako aj obchod naprieč Indickým oceánom a otroctvo od 15. storočia v Amerike, v Karibiku, v Indickom oceáne a v Európe, spáchaný na africkej, indiánskej, madagaskarskej a indickej populácii, za zločin proti ľudskosti. Podľa druhého článku majú školské osnovy a výskumné programy v oblasti histórie a spoločenských vied

² Pozri bližšie: IGOUNET, Valérie. *Histoire du négationnisme en France*. Paris : Seuil, 2000, 691 s.

³ Nazvaný podľa komunistickeho poslanca Jean-Clauda Gayssota – navrhovateľa zákona. Okrem zákona o arménskej genocíde budem zákony pomenúvať podľa ich predkladateľov.

⁴ Paul Touvier bol odsúdený na smrť roku 1946 za spoluprácu s nacistickým Nemeckom, ale zatknúť sa ho podarilo až roku 1989. RÉMOND, René. *Quand l'État se mêle de l'histoire*. Paris: Stock, 2006, s. 10.

⁵ <http://www.assemblee-nationale.fr/12/rapports/r3074.asp> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

⁶ <http://www.assemblee-nationale.fr/11/ta/ta0611.asp> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

venovať obchodu s otrokmi a otroctvu náležité miesto a hodnotenie. Rovnako má zákon za cieľ podporovať vedecké skúmanie otroctva a obchodovania s otrokmi. Podľa piateho článku má „chrániť pamiatku otrokov a česť ich potomkov“.⁷

23. februára 2005 bol vo Francúzsku schválený zákon číslo 2005-158, inak nazývaný aj Mekacherov zákon, vyjadrujúci vďačnosť národa repatriovaným Francúzom. Podľa štvrtého článku pôvodného návrhu malo školské vyučovanie vyzdvihnúť hlavne pozitívnu úlohu francúzskej prítomnosti v zámorí a predovšetkým v severnej Afrike,⁸ no táto formulácia bola nakoniec vypustená. Roku 2006 prešiel vo francúzskom parlamente Massov návrh zákona, ktorý tresty z Gayssotovho zákona aplikuje na spochybňovanie genocídy Arménov.⁹ Zákon je momentálne v štádiu schvaľovania, ešte ho musí odobriť senát.¹⁰

Rada ministrov spravodlivosti Európskej únie na základe francúzskej iniciatívy jednohlasne prijala 20. apríla 2007 rámcové rozhodnutie, ktoré trestá niektoré xenofóbne a rasistické delikty, ako aj „verejné schvaľovanie, popieranie a hrubé znevažovanie genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov.“ Rovnako chce stíhať aj spoluúčastníkov znevažovania genocídy.¹¹ Rozhodnutie kladie členským štátom za povinnosť zaviesť potrebné prvky do národnej legislatívy, a to najneskôr do 28. 10. 2010. Ako reakciu na toto rozhodnutie vydalo združenie LPH Výzvu z Blois (*Appel de Blois*). Nesúhlasia v nej s touto iniciatívou, ktorá chce uzákoniť „historickú pravdu“ a vyzývajú historikov, aby voči mocenským zásahom do slobody výskumu zaujali postoj a vyjadrili protest. *Apel de Blois* z 11. októbra 2008 podpísali viacerí významní historici, napr. Eric Hobsbawm, Jacques le Goff, Jan Assmann či Pierre Nora.¹²

V marci roku 2008 Národné zhromaždenie vo Francúzsku vytvorilo komisiu, ktorá sa zaoberala zákonmi o pamäti. Tá 18. novembra 2008 odporučila, aby sa podobné zákony viac neprijímali.

Sloboda pre históriu!

Na zákony o pamäti spomenuté v predchádzajúcej kapitole reagovali francúzski historici viacerými vyhláseniami. Inštitucionalizovaný odpor vznikol roku 2005, keď bola založená spoločnosť *Liberté pour l'histoire*, ktorej predsedom sa stal René Rémond. Druhý článok stanov LPH hovorí, že jej cieľom je „dosiahnuť uznanie špecifickej dimenzie výskumu

⁷ <http://www.senat.fr/leg/tas00-087.html>; Citované dňa 5. 12. 2008.

⁸ <http://www.droit.org/jo/20050224/DEFX0300218L.html>, citované dňa 23. 12. 2008.

⁹ <http://www.assemblee-nationale.fr/12/ta/ta0610.asp>; Citované dňa 14. 12. 2008.

¹⁰ <http://www.senat.fr/leg/pp104-507.html>; Citované dňa 10. 7. 2009.

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:146E:0361:0364:FR:PDF>; Citované dňa 23. 12. 2008.

¹² <http://www.lph-asso.fr/articles/50.html>; Citované dňa 8. 2. 2009. Slovenská verzia je dostupná na: http://www.forumhistoriae.sk/forum/vyzva_z_blois/apel_de_blois_SK.pdf

a vyučovania histórie a chrániť slobodu slova historikov proti politickým zásahom a ideologickým tlakom akéhokoľvek druhu a pôvodu.“¹³

Výhrady historikov z LPH odzneli v rozličných masovokomunikačných prostriedkoch. Čo konkrétne zákonom vyčítajú?

So zavedením Gayssotovho zákona vznikol nový právnický termín „historická pravda“. Zákon netrestá popieranie (négation) holokaustu, ale spochybňovanie (contestation) – a tento termín nie je definovaný zákonom. Pod pojmom spochybňovanie možno chápať aj diskusiu.¹⁴ Z celkového hľadiska považujú historici Gayssotov zákon za dobre premyslený, no jeho deviaty článok, ktorý zakazuje spochybňovať holokaust, otvoril povestnú Pandorinu skrinku, čo rýchlo vyvolalo preteky zákonov o pamäti. Okrem už spomenutých právnych noriem sa do parlamentu dostali asi dve desiatky ďalších návrhov žiadajúcich kvalifikovať za genocídu alebo zločin proti ľudskosti napríklad výčiny križiakov v Palestíne. LPH sa pýta, kde sa to zastaví. Zatiaľ čo Gayssotov zákon sa opiera o seriózne výsledky norimberských procesov po druhej svetovej vojne, ostatné zákony sú podľa LPH koncipované iba na základe „pocitov“ politikov, ktorých historické znalosti sú chabé.¹⁵ Napríklad Jean-Pierre Azéma si myslí, že francúzsky právny systém obsahoval už pred prijatím Gayssotovho zákona dostatočné množstvo právnych noriem, ktoré umožňovali odsúdiť osoby popierajúce holokaust, čo sa aj v niektorých prípadoch stalo.¹⁶ Ani P. Nora nebol prívržencom tohto zákona, no napriek tomu si nemyslí, že ho treba zrušiť, lebo by to zrejme malo vážne dôsledky. Navyše ho nepovažuje za zákon o pamäti, lebo sa týka aktuálneho problému.¹⁷

Problém vidia historici z LPH aj v tom, že ústava Piatej republiky neumožňovala - až do pridania článku 34-1 k ústave 21. 7. 2008 - parlamentu a senátu, na rozdiel od ústav dvoch predchádzajúcich francúzskych republík, vydávať vyhlásenia politicky dôležité, ale právne neutrálne. Podľa historikov z LPH je však málo pravdepodobné, že sa lobby uspokojí s vyhlásením, keď už niektorí „dostali“ zákon.¹⁸ Ako upozorňuje filozof Tzvetan Todorov, byť obeťou vôbec nie je príjemné. No na druhej strane štatút obeť prináša rôznym skupinám veľký kredit. Týmto spôsobom sa vytvára akýsi rebríček obetí, keď jednotlivé skupiny medzi sebou súťažia o to, kto trpel viac, kto bol väčšmi znevýhodňovaný, a teda kto má väčší morálny kredit.¹⁹ Presne to sa podľa J.-P. Azému odohráva vo Francúzsku: „Sme svedkami

¹³ <http://www.lph-asso.fr/> ; Citované dňa 20. 12. 2008.

¹⁴ Diskusia medzi Françoise Chandernagorovou a Jean-Claude Gayssotom. Faut-il légiférer sur l'histoire ? z 11. 10. 2008 <http://www.lph-asso.fr/tribunes/47.html> ; Citované dňa 20. 12. 2008.

¹⁵ CHANDERNAGOR, Françoise. L'histoire sous le coup de la loi. In. NORA, Pierre – CHANDERNAGOR, Françoise. *Liberté pour l'histoire*. Paris: CNRS, 2008, s. 33-35.

¹⁶ Diskusia medzi Jean-Pierrom Azémom a Gérardom Noiriéom. Faut-il abroger les lois mémorielles? z 2. 2. 2006 <http://www.lph-asso.fr/tribunes/15.html> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

¹⁷ Rozhlasová relácia *Répliques* z 29. 11. 2008 na stanici *Radio France Culture*. Diskutovali v nej G. Noirié a P. Nora.

¹⁸ CHANDERNAGOR, ref. 15, s. 30-31.

¹⁹ TODOROV, Tzvetan. *Les abus de la mémoire*. Paris: Arléa, 2004, s. 56-57. T. Todorov sa dňa 22. 12. 2008

toho, čoho sme sa obávali – rivality a súťaženia pamätí obetí, ktoré si vezmú za rukojemníkov pedagógov i historické poznanie občanov.“²⁰

Hoci historici z LPH tvrdia, že spomínané zákony o pamäti sú protiústavné, nezdá sa pravdepodobné, že sa kvôli podobným zákonom bude zvolávať ústavný súd. Stalo sa to iba raz, keď sa poslanec Národného zhromaždenia za *Union pour un mouvement populaire* (UMP Únia za ľudové hnutie) Christian Vanneste snažil presadiť, aby do Mekacherovho zákona zaradili článok 4, ktorý učiteľom prikazoval poukazovať na pozitívne aspekty kolonizácie. Ústavný súd tento návrh zamietol. F. Chandernagorová predpokladá, že by súd rozhodol rovnako aj v prípade, že by sa naň obrátili aj pri ostatných zákonoch.²¹

Podľa LPH piaty článok Taubirovej zákona (chrániť česť potomkov otrokov) sa nedá v praxi realizovať, keďže nie je definované, ako sa budú potomkovia určovať. Asi ťažko bude môcť vypátrať prapravnuka deportovaného černochoa zo 17. storočia. Otroctvo bolo zrušené pred 160-timi rokmi, takže pátrať po všetkých potomkoch dá dosť námahy.²² Súčasnú debatu o histórii a pamäti vníma LPH pozitívne a podľa nej je správne si klásť otázky o zločinoch v minulosti, ale treba podčiarknuť, že pozostalí nenesú zodpovednosť za činy predkov.²³

Proti podobným zákonom predkladá LPH aj ďalšie argumenty. Upozorňuje napríklad na retroaktivitu zákonov o pamäti. Slovo genocída pochádza z roku 1944, jeho definícia bola schválená konvenciou OSN roku 1948 a definíciu zločinu proti ľudskosti zas prijal vojenský tribunál roku 1945. Z tohto dôvodu nemožno považovať vyvražďovanie Arménov z roku 1915 za genocídu, lebo ide o retroaktivitu.²⁴

Navyše napríklad Taubirovej zákon odsudzuje „iba“ transatlantický obchod s otrokmi a obchod v Indickom oceáne, pričom vôbec neberie do úvahy arabský a vnútroafrický, hoci tento trval až do nedávnej minulosti. Okrem toho zákon obsahuje ahistorické údaje: tzv. trojuholníkový obchod Európa – Afrika – Amerika definuje od 15. storočia, teda od čias, keď Amerika ešte nebola objavená. Na tento zákon takmer doplatil historik Olivier Pétré-Grenouilleau, ktorý dostal za knihu *Les Traités négrières (Obchod s otrokmi)* početné ocenenia. Niektoré protiotokárske organizácie ho obvinili, že zľahčuje obchod s otrokmi, lebo ho lokalizoval na všetkých päť kontinentov a do trinástich storočí, a nie takým spôsobom, ako je definovaný v Taubirovej zákone. Podľa vyhlásenia jednej z organizácií

nenachádzal medzi signatármi výzvy *Appel de Blois*, ani nepodpísal výzvu *Liberté pour l'histoire* z 5. 12. 2005.

²⁰ AZÉMA, Jean-Pierre. Cessez de jouer avec les mémoires z 10. 5. 2006 <http://www.aidh.org/hist-mem/azema.htm> ; Citované dňa 8. 2. 2009.

²¹ CHANDERNAGOR, ref. 15, s. 40.

²² Tamže, s. 53.

²³ Diskusia medzi Françoise Chandernagorovou a Christiane Taubirovou. Faut-il légiférer sur l'histoire? z 23. 2. 2006 <http://www.lph-asso.fr/tribunes/16.html> ; Citované dňa 20. 12. 2008.

²⁴ CHANDERNAGOR, ref. 15, s. 42.

(*CollectifDOM*)²⁵ obchod s otrokmi už nie je predmetom histórie, lebo je definovaný ako zločin proti ľudskosti. Navyše nemožno hovoriť o arabskom obchode s otrokmi, lebo to je banalizácia trojuholníkového obchodu. F. Chandernagorová z toho teda vyvodila záver, že história stratila predmet, čo značí koniec histórie!²⁶

V rovnakom čase prebiehala debata o zákone o pozitívnej úlohe francúzskej prítomnosti v zámorí a spomenutý súdny proces bola iba povestnou „poslednou kvapkou“. Koncom roka 2005 sa stretli na Sorbonne devätnásť historici, spomedzi ktorých spomeniem Pierra Milzu, Pierra Noru, Monu Ozoufovú, Antoina Prosta, Reného Rémonda a Paula Veyna. Pod dojmom čoraz častejších politických zásahov dotýkajúcich sa historikov a mysliteľov a udalostí okolo O. Pétré-Grenouilleaua vydali petíciu *Liberté pour l'histoire* v nasledovnom znení: „História nie je náboženstvo. Historik neprijíma dogmy, nerešpektuje nijaké zákazy, nepozná tabu a môže byť nepríjemný. História nie je morálka. Historikovou úlohou nie je oslavovať ani odsudzovať, historik vysvetľuje. História nie je slúžkou súčasnosti. Historik neaplikuje na minulosť súčasné ideologické schémy a nevnáša do minulých udalostí súčasné vnímanie (resp. dnešnú citlivosť). ... Historik berie do úvahy pamäť, ale neobmedzuje sa na ňu. História nie je právny objekt.“ Keďže niektoré články zákonov z 13. 7. 1990, 29. 1. 2001, 21. 5. 2001 a 23. 2. 2005 obmedzili historikovu slobodu pod hrozbou trestného stíhania, žiadajú ich zrušenie.²⁷ 3. februára 2006 organizácia *CollectifDOM* napokon stiahla trestné oznámenie proti historikovi Olivierovi Pétré-Grenouilleauovi s odôvodnením, že „francúzska spoločnosť ho nepochopila“.²⁸ Napriek tomu niektoré združenia pokračujú v súdnych procesoch proti jeho osobe.

Viacerí signatári petície *Liberté pour l'histoire* však pripomínajú, že išlo skôr o symbolický akt, ktorý mal zastaviť prijímanie ďalších zákonov o pamäti. Zrušením zákona o arménskej genocíde by sa Arméni cítili zradení, nehovoriac o Židoch. Symbolicky však bolo potrebné žiadať úplné zrušenie zákonov o pamäti. Čo sa týka zákonov Taubirovej a Mekacherovho, tie sú dôsledkami spoločenskej diskusie o kolonializme, keď prvý poukazuje len na jej negatívne stránky, zatiaľ čo druhý len na pozitívne. Žiadať zrušenie iba jedného z nich by bolo čisto politickým aktom v prospech alebo neprospech kolonizácie.²⁹

²⁵ Organizácia *CollectifDOM*, bojujúca proti diskriminácii Francúzov zo zámorských departmentov, podala trestné oznámenie na O. Pétré-Grenouilleaua za rozhovor v *Journal du dimanche* z 12. 6. 2005, v ktorom načrtol nielen hlavné myšlienky svojej knihy, ale aj svoje výhrady voči Taubirovej zákonu, ako aj používaniu termínu genocída v súvislosti s otroctvom Afričanov. PROCHASSON, Christophe. *L'empire des émotions. Les historiens dans la mêlée*. Paris: Demopolis, 2008, s. 158.

²⁶ CHANDERNAGOR, ref. 15, s. 50-51.

²⁷ Výzva z 12. 12. 2005 <http://www.lph-asso.fr/doc.html> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

²⁸ Ku kauze PÉTRÉ-GRENOUILLEAU, Olivier. Les traites négrières. Z 23. 8. 2008.

<http://maurice-darmon.blogspot.com/2008/08/olivier-ptr-grenouilleau-les-traites.html> ; Citované dňa 7. 12. 2008.

²⁹ RÉMOND, ref. 4, s. 37-56.

Pierre Nora, súčasný predseda LPH, sa zamýšľa, ako takáto spoločenská situácia vznikla. Príčinu vidí v tom, že sa pod tlakom rôznych znevýhodnených skupín začala venovať história aj im, čo by vôbec nebolo na škodu. Ide o dôsledok rozpadu tradičného národného ponímania dejín. Skromná aktivita upozorňujúca na existenciu takýchto skupín však prerástla do agresívnej obviňujúcej kampane. Kulminuje to udalosťami, keď sa predstavitelia štátnej moci odmietli zúčastniť na oslavách štvorstoročnice narodenia Pierra Corneilla³⁰ s odôvodnením, že jeho rodičia sa podieľali na tzv. trojuholníkovom obchode. Ak sa historici z LPH stavajú proti spomínaným zákonom, tak nie preto, že by chceli mať pamäť „vyárendovanú pre seba“, ale preto, že to z titulu občianskej zodpovednosti svojho povolania považujú za ohrozenie intelektuálnej slobody. Podľa Nora už nejde o históriu, ktorá nám má pomôcť pochopiť, kto sme, ale o históriu, ktorá je posudzovaná cez prizmu dnešných hodnôt, akoby tie nemali svoje vlastné dejiny. Z dnešného pohľadu sú dejiny sledom zločinov proti ľudskosti. Keďže ich páchatelia sú už dávno na večnom odpočinku, zákony môžu trestať iba tých, čo o nich píšú. Historici môžu byť tak obvinení ako spoluvinníci, či už genocídy alebo zločinu proti ľudskosti.³¹ P. Nora pripomína výrok historika Marca Blocha, že najväčšími hriechmi historika sú anachronizmus a morálne hodnotenie.³² Pojem ako zločin proti ľudskosti je nepochybný pokrok v ľudskom myslení, no jeho neuvážené aplikovanie na minulosť môže vyústiť do kriminalizovania dejín. Z pohľadu dnešnej bezbolestnej doby sa javia zverstvávajú minulosť ako otrasné a ľudia sa im pochopiteľne obracajú chrbtom. Lenže takýto prístup už nie je anachronický, ale zvädza až k ahistorickosti. V súvislosti s tým Nora kladie všeobecnú otázku, či ľudstvo alebo národ môže prestrihnúť „pupočnú šnúru“ svojej minulosti, alebo sa zaobísť bez pozitívneho vzťahu k svojej histórii.³³ Pierre Nora vidí príčinu aj v konflikte obrazu tradičnej nevinnej veľmoci, aký Francúzsko samo rado o sebe vytváralo, s historickou skutočnosťou, ktorá ju popiera. Takýto skreslený obraz Francúzska vyzerá v konečnom dôsledku ešte horšie než historická skutočnosť. Alžírsko, prvá svetová vojna či okupácia sú podľa neho opradené legendami či klamstvami, čo štát v plnej miere podporoval. „Lenže nahradenie štátneho klamstva štátnou pravdou oficiálnej pravdy pravdou legálnou, dnes nič nikomu neprinesie“, prízvukuje Nora. „Kolonizovala takmer celá západná Európa, ale iba vo Francúzsku sa z diskusie stal národný masochizmus.“³⁴

Cieľom LPH nie je popierať zločiny spáchané na Arménoch, černochoch či iných. Tieto udalosti však nemôžu byť definované zákonom, ale majú vyplynúť z vedeckej debaty medzi historikmi. Členovia LPH odmietajú zavádzanie a uzákoňovanie oficiálnej pravdy, keďže poznanie histórie je v neustálom vývoji.³⁵ Súhlasia s vyhlásením už zosnulej historičky

³⁰ Pierre Corneille (1606-1684) bol francúzsky dramatik.

³¹ NORA, Pierre. *Malaise dans l'identité historique*. In. NORA, Pierre – CHANDERNAGOR, Françoise. *Liberté pour l'histoire*. Paris: CNRS, 2008, s. 14.

³² Ref. 17.

³³ NORA, ref. 31, s. 20.

³⁴ Tamže, s. 22-23.

³⁵ Ref. 23.

Madeleine Rebériouxovej, že samotný koncept historickej pravdy odmieta štátnu autoritu. Táto historička tvrdila, že „Skúsenosť zo Sovietskeho zväzu tu musí postačovať.“³⁶ Podobné zákony sú politickou hrou o priazeň voličov. Zákon o arménskej genocíde si vydobyla arménska menšina vo Francúzsku, Gaysstov zákon bol zas namierený proti Le Penovi (dovtedy komunisti nevenovali tejto téme mimoriadnu pozornosť). A ako som už spomenul, R. Rémond považuje Taubirovej a Mekacherov zákon za výsledok polemík o kolonializme.³⁷

LPH uznáva, že je v kompetencii parlamentu rozhodovať o pamäti, o spomienkových udalostiach, pomníkoch, odškodneniach, či bojovať proti rasizmu. Podľa R. Rémonda si však nemožno zamieňať politickú legitimitu s vedeckými znalosťami. Politici sa predsa nevyslovujú k fyzikálnym zákonom. Keď uzákoňujú históriu, robia to preto, lebo si ju mylia s pamäťou.³⁸ Samozrejme LPH si nerobí ilúzie: v roku 2006 nedosiahnu zrušenie všetkých zákonov, ktorými možno získať dôležitý voličský potenciál. Napriek tomu aspoň požadujú, aby boli niektoré články zákonov o pamäti prepísané do podoby, ktorá je v súlade s realitou.³⁹ A na záver pridávajú ďalší argument: nechcú, aby sa tento „francúzsky vírus“ rozšíril do celej Európy.

Autonómia pre históriu!

Hoci by sa mohlo zdať, že francúzski historici stoja v jednom šiku proti politikom, opak je pravda. Aj medzi historikmi existujú rozdielne pohľady na túto otázku. *Comité de vigilance face aux usages publics de l'histoire* vznikol v roku 2005 ako reakcia na 4. článok Mekacherovho zákona, ako aj na súdny proces s O. Pétré-Grenouilleaum. Predstavitelia Výboru, z ktorých spomeniem najmä Catherine Coquery-Vidrovitchovú, Gillesa Mancerona, Michèle Riot-Sarceyovú, Nicolasa Offenstadta a Gérarda Noiriela, uprednostňujú skôr pojem *autonómia* histórie, než sloboda, keďže historici sú platení štátom. Pomenovanie CVUH je narážkou na *Comité de vigilance antifasciste* (Výbor antifašistickej ostražitosti) z tridsiatych rokov 20. storočia. Vytvorenie CVUH má riešiť nedostatočnú verejnú diskusiu medzi intelektuálmi, ako aj nedostatok priestoru, kde možno vyjadriť vedecké a kritické názory. Jej predstavitelia neskrývajú, že ide o politickú spoločnosť, ktorá chce čeliť zneužívaniu histórie politikmi. Táto asociácia reaguje na vôľu vytvoriť „kolektívneho intelektuála“, tak ako ho definovali Pierre Bourdieu a Michel Foucault. CVUH stojí na týchto princípoch: 1. Rozlišuje medzi pamäťou a históriou, ale uznáva ich „rovnakú legitimitu“; 2. Uznáva právo štátu vyjadrovať sa k minulosti, ale upozorňuje na úskalia takéhoto procesu (Mekacherov zákon). Úlohu historika vidia takto: „Nemôže zostať uzatvorený vo svojej slonovinovej veži. Musí sa bezvýhradne angažovať na verejnosti, a to pri každej príležitosti, ktorá sa dotýka oblasti jeho

³⁶ AZÉMA, ref. 20.

³⁷ RÉMOND, ref. 4, s. 12, 30, 34.

³⁸ Tamže, s. 95-96.

³⁹ Ref. 16.

výskumu. Musí si však zachovať 'správny odstup', ktorý mu dovolí poskytnúť občanom nástroje kritického myslenia. Historik nie je ani prorok, ani expert, ale človek zaangažovaný vo svojej dobe."⁴⁰

Podľa predsedu CVUH G. Noiriela otázka zákonov o pamäti nerieši súčasné problémy histórie. Ich redukcia výhradne na túto diskusiu môže odvrátiť pozornosť od skutočných problémov. Medzi tie patrí najmä ohrozenie historického výskumu.⁴¹ Rovnako nemožno obchádzať tlak médií na historikov. Navyše sa domnieva, že historik môže protestovať proti zákonom o pamäti rovnako, ako sa vyslovovať k súčasným dôležitým politickým otázkam, no ako občan, nie z pozície historika. Každý historik pracuje len na čiastkovom probléme, a preto odmieta predstavu o historikovi ako expertovi na všetko. Historici by nemali obraňovať niektoré uprednostňované pamäti. Takýmto spôsobom v minulosti svojim angažovaním značne prispeli napríklad k rozmachu nacionalizmu. História by sa teda nemala zapájať do podobných polemík.⁴² Nemali by sa ani hrať na právnych odborníkov a meniť zákony. Noiriel ako občan vždy odmietal podobnú angažovanosť historika. Zákony o pamäti sú možno dôsledkom voličských hier, no môžu mať aj občianske dôsledky, čím by sa historici dostali do centra konfliktu záujmových skupín, a teda by stratili autonómiu.⁴³ To sa stalo napríklad pri príležitosti osláv dvojstoročnice Francúzskej revolúcie, keď sa dostali do sporu ľavicoví a pravicoví historici.⁴⁴ Podľa N. Offenstadta by historik nemal odpovedať na otázky spoločnosti, keďže jeho úlohou je v prvom rade preformulovanie týchto otázok. Expert odpovedá na objednávku, ktorá najčastejšie prichádza od tých, čo majú moc.⁴⁵ Noiriel kladie dôraz aj na akciu a prípadnú mobilizáciu občanov.

Členovia CVUH síce protestovali proti iniciatíve, podľa ktorej sa malo poukazovať na pozitívnu úlohu kolonizácie, ale nie sú ochotní podpísať petíciu *Liberté pour l'histoire*. Nemôžu totiž akceptovať, že Gayssotov, Taubirovej zákon a zákon o genocíde Arménov sa hádžu do jedného vreca s apológiou kolonizácie. Nemôžu to urobiť o to viac, že petícia obišla zákon z roku 1999, ktorý nahrádza výraz „alžírka vojna“ pojmom „operácie v severnej Afrike“. *Appel de Blois*, takisto z dielne LPH, nenačrtáva náležite otázku vzťahov medzi históriou, pamäťou a zákonom. Na rozdiel od LPH si prívrženci CVUH nemyslia, že by vo Francúzsku a v Európe bola sloboda historikov naozaj ohrozená. Rovnako protesty proti rozhodnutiu Rady ministrov EÚ z 21. 4. 2007 považujú za neopodstatnené. Tento text žiada štáty, ktoré to ešte nespravili, aby trestali verejné podnecovanie k násiliu alebo nenávisti voči

⁴⁰ Histoire, mémoire, actualité : quelle place pour les historiens face aux usages du passé ? Débat proposé par le Comité de vigilance face aux usages publics de l'histoire (CVUH).

<http://clioweb.free.fr/cliocvuhblois.doc> ; Citované dňa 29.3.2009

⁴¹ Pozri napríklad: <http://www.appeldu8novembre.fr> ; Citované dňa 23. 12. 2008.

⁴² Ref. 17.

⁴³ Ref. 16.

⁴⁴ NOIRIEL, Gérard. *Qu'est-ce que l'histoire contemporaine?* Paris: Hachette, 1998, s. 208-209.

⁴⁵ Ref. 40.

skupine osôb, potláčali obhajovanie, popieranie alebo zľahčovanie zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov, čo Francúzsko vyriešilo zákonmi z roku 1972 a 1990. Nezdá sa im opodstatnené tvrdiť, že historici vedení dobrým úmyslom a vedeckými metódami môžu byť podľa tohto nariadenia odsúdení. Odvolávajú sa na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v znení: „hľadanie historickej pravdy je integrálnou súčasťou slobody slova“.⁴⁶

CVUH tvrdí, že stavaním histórie do pozície obeť historici riskujú, že nebudú náležite reagovať na jej zneužívanie. História sa nepíše pod diktátom konkurujúcich si pamätí. Prebúdanie odsúvaných pamätí je však často iba dôsledkom ich obchádzania vedeckou historiografiou.⁴⁷ G. Noiriel považuje za potrebné, aby noví historici pochádzali z rôznych spoločenských skupín, ako napr. z prostredia prisťahovalcov. Podľa neho bude práve vďaka zrážke ich rozdielnych náhľadov na dejiny napredovať historické poznanie. To samozrejme neznamená, že majú rezignovať na ideál objektivity, dialógu a univerzality.⁴⁸ G. Manceron poukazuje na ďalší problém francúzskej historickej pamäti: „Kolonizácia je súčasťou francúzskych dejín, čo však Francúzsko vidieť nechce. Toto biele miesto v pamäti iba posilňuje návrat niektorých predsudkov a vo francúzskej spoločnosti pretrvávajúce toho, čo filozof Sidi Mohamed Barkat nazýva ‘pokriveniami’“.⁴⁹

Okrem toho CVUH tvrdí, že v slobodnom štáte nemôže nijaká politická autorita definovať historickú pravdu, ale poslanci, resp. politici, sú oprávnení vyjadrovať sa k pamäti. Obhajoba autonómie historického výskumu neznamená, že kolektívna pamäť je vlastníctvom historikov. Je teda legitímne, ak sa inštitúcie republiky vyjadrujú k niektorým potláčaným otázkam, ktoré sa hlásia o slovo. Coquery-Vidrovitchová, Noiriel a Manceron vyhlásili: „Ako občania považujeme zákon uznávajúci genocídu Arménov – našťastie nezahŕňajúci potrestanie jej popierania – spolu so zákonom uznávajúcim otroctvo za zločin proti ľudskosti za významné počiny našich inštitúcií, ktoré netreba spochybňovať“.⁵⁰

V súvislosti so zneužívaním histórie vydalo ešte v roku 2005 CVUH vyhlásenie, v ktorom vyzvalo historikov na spoločný boj proti tomuto fenoménu. Konštatuje sa v ňom, že od 19. storočia politický a spoločenský kontext silno vplýval na obnovovanie objektu historického výskumu. Ak je pre verejných činiteľov normálne, že čerpajú argumenty z minulosti na potvrdenie svojich záujmov, historici to musia jednoznačne odmietnuť. Neustále odvolávanie sa na históriu médiami a politikmi smeruje k hodnoteniu histórie na úkor jej kritickej analýzy.

⁴⁶ K okolnostiam vyneseného rozsudku pozri bližšie:

<http://www.echr.coe.int/fr/Press/2004/juin/ArrêtdeChambreChauvyetautrescFrance290604.htm> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

⁴⁷ COQUERY-VIDROVOTCH, Catherine – MANCERON, Gilles – NOIRIEL, Gérard. Les historiens n'ont pas le monopole de la mémoire. Z 8. 10. 2008 <http://cvuh.free.fr/spip.php?article210> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

⁴⁸ Ref. 44, s. 213-214.

⁴⁹ MANCERON, Gilles. Affronter le passé colonial. Z 2. 9. 2005. <http://www.ldh-toulon.net/spip.php?article836> ; Citované dňa 8.2.2009.

⁵⁰ Ref. 47.

Odmietnuť treba aj úzus „dobrých a zlých udalostí“ vytvorený pod tlakom rozličných pamätí. Preto členovia CVUH vo výzve apelujú: „Odmietame byť používaní na to, aby sme rozhodovali polemiky o ´skutočných´ obetiach ukrutností minulosti. Podobné polemiky neberú do úvahy komplexnosť historických procesov, ani skutočnú úlohu, ktorú zohrali jednotliví aktéri, ani vtedajšie mocenské hry.“ História nemá súdiť, ale snažiť sa pochopiť. Z týchto dôvodov vyzývajú všetkých, čo nesúhlasia s podobným zneužívaním histórie, aby sa pridali k CVUH. Navrhujú dve základné aktivity: 1. Doplniť školské osnovy o najnovšie poznatky vedeckého výskumu a rozmyšľať nad tým, ako zabezpečiť, aby v nich boli súčasné smery historického bádania vyváženejšie zastúpené; 2. Aby sa historici nestavali do pozície výlučného „vlastníka pravdy“ o histórii. Chcú však rozširovať poznatky historikov medzi ľuďmi, a tak zabrániť zneužívaniu histórie.⁵¹ Považujú za potrebné akceptovať myšlienku, že žiak ukončí štúdium s viacerými otázkami, nie s pravdami.

Na internetovej stránke CVUH, v súlade s ich vyhláseniami, môžeme nájsť aj reakcie na aktuálne politické dianie, napríklad analýzu historického diskurzu súčasného francúzskeho prezidenta Nicolasa Sarkozyho.⁵² Alebo G. Noiriél reagoval vydaním knihy *A quoi sert „l'identité nationale“*⁵³ (Na čo slúži „národná identita“) na diskusiu okolo národnej identity, ktorá sa rozprúdila v čase kampane posledných prezidentských volieb vo Francúzsku a v súčasnosti naberá na obrátkach.

História pre slobodu!

Samozrejme aj politici predkladajúci zákony o pamäti majú argumenty, ktorými obhajujú svoje konanie. Pozícia filozofa B.-H. Lévyho dokazuje aj širšiu podporu niektorých právnych noriem.

Predkladateľ zákona z 23. 2. 2005 Hamlaoui Mekachera, minister pre záležitosti veteránov v rokoch 2004–2007, tvrdí, že písať a vyučovať históriu náleží historikom, no republika má vzdať hold „svojim deťom“. Nevidí dôvod, prečo by sa zástupcovia národa nemohli vyjadrovať k problémom, ktoré si privlastnili niektorí „samozvaní špecialisti“. Jeho prioritou je podľa neho „zmierenie pamätí“ a utíšenie vášní nielen vo Francúzsku, ale aj s národmi, s ktorými ich viaže spoločná história a na dôvažok spoločná budúcnosť. Ak súčasníci chcú zmierniť utrpenie repatriovaných Francúzov a Harkiov (Alžírčania bojujúci počas alžírkej vojny na strane Francúzska), treba najskôr uznať, čo urobili a čo si vytrpeli. Vonkoncom nejde o popieranie negatívnych aspektov kolonizácie. Mekachera tvrdí, že tieto aktivity treba vnímať aj ako súčasť terajšieho dialógu s Alžírskom. Nie je dobré nevedieť, že prvá parížska

⁵¹ Manifeste du Comité de Vigilance face aux usages publics de l'histoire. Z 17. 6. 2005.
<http://cvuh.free.fr/spip.php?article5> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

⁵² APRILE, SYLVIE. L'histoire par Nicolas Sarkozy : le rêve passéiste d'un futur national-libéral. Z 30. 4. 2008
<http://cvuh.free.fr/spip.php?article82> ; Citované dňa 5. 12. 2008.

⁵³ NOIRIEL, Gérard. *A quoi sert l'identité nationale ?* Paris: Agone, 2007.

mešita bola postavená ako výraz vďaky za účasť moslimov po boku Francúzska v prvej svetovej vojne. Nie je rozumné, aby zapadlo do zabudnutia to, čo v kolóniách vykonali muži a ženy bez rozdielu presvedčenia, pôvodu či národnosti. Mekachera sa domnieva, že nehovoriť o nemocniciach či cestách je rovnako nesprávne, ako nehovoriť o tragédiách a chybách kolonizácie. Nariadením o školských osnovách sa poslanci snažia dosiahnuť, aby sa nezabúdalo na pozitívne aspekty kolonizácie. Nikto nechce zákonom skrývať negatíva spomenutej epochy. Mekachera pritom zdôrazňuje, že historici vo Francúzsku boli vždy slobodní.⁵⁴

Navrhovateľ článku zákona o pozitívnej úlohe francúzskej kolonizácie poslanec za pravicovú UMP Ch. Vanneste uvádza nasledujúce dôvody. Ako ukázal Paul Ricœur, vyučovanie histórie nie je neutrálne. Vanneste, podobne ako Mekachera, odmieta, že by bol jeho návrh obhajobou kolonizácie, len má za cieľ, aby vyučujúci upozorňovali hlavne na pozitívnu stránku veci, čo neznamená, že nesmú spomínať aj negatíva. Väčšina dnešných učebníc totiž ponúka len čiastočný, ba až zaujatý pohľad. Škola by mala vychovávať k národnej hrdosti. Vo veľkej mobilizácii politikov, historikov a odborárov proti jeho návrhu vidí predovšetkým skutočnosť, že ľavica je vždy pripravená dávať lekcie z morálky.⁵⁵

K problematike sa rovnako vyjadrila aj predkladateľka zákona Christiane Taubira-Delannonová, predsedkyňa strany Walwari a členka *Parti radical de gauche* (Ľavicovej radikálnej strany). Konštatovala, že v 5000-stránkovej práci *Les lieux de mémoire*, ktorá vznikla pod vedením P. Noru, bolo iba 15 strán venovaných problematike kolonizácie trvajúcej tri a pol storočia. To sa Taubirovej nezdá adekvátne. Stavanie sa historikov do pozície obetí nie je podľa nej až také podstatné. Existuje totiž vymyslený konflikt a skutočná diskusia. Tvrdí, že vymyslený je spor o kompetencie medzi historikmi a poslancami. Skutočná debata má podľa nej rozriešiť, či môže byť pamäť a história objektom práva. „Áno, ak ide o vec presahujúcu pamäť a históriu, ak ide o národnú súdržnosť, spoločnú identitu,“ tvrdí. Politici musia konať tak, aby umožnili spolužitie občanov. Jedinou otázkou ostáva podľa Taubirovej odstup od udalostí a politických vyhlásení. Poslanci by mali bdieť nad vyučovaním a zabezpečiť, aby sa zo žiakov mohli stať slobodní a zodpovední občania. Zákony vôbec nemajú paralyzovať vyučujúcich a bádateľov, keďže druhý článok Taubirovej zákona podporuje výskum.⁵⁶ Historici vyčítajú jednému článku Taubirovej zákona, že požaduje, aby školské osnovy vytvorili náležitý priestor na vyučovanie otroctva. Ak to vyučujúci nespraví, môže byť podľa LPH sťahovaný. Ch. Taubirová však upozorňuje, že zákon

⁵⁴ MEKACHERA, Hamlaoui. Colonisation : réconcilier les mémoires. Z 8. 5. 2005

http://www.philippevitel.com/info-FAM_411b3cb536071w608zxp-968.html ; Citované dňa 22. 12. 2008.

⁵⁵ VANNESTE, Christian. Polémique sur le rôle positif de la présence française Outre-mer. Z 7. 12. 2005
http://www.uni.asso.fr/IMG/article_PDF/article_437.pdf ; Citované dňa 22. 12. 2008.

⁵⁶ Christiane Taubira odpovedá Pierrovi Norovi. 19. 10. 2008. http://www.prg10.org/Christiane-TAUBIRA-repond-a-la-tribune-publiee-dans-le-Monde-par-l-historien-Pierre-NORA_a1064.html ; Citované dňa 5. 12. 2008.

hovorí o školských osnovách a nie o vyučujúcich.⁵⁷ Zdôrazňuje tiež, že historiografia by nemala zabúdať na milióny ľudí „vygumovaných“ z národného príbehu. Taubirová ďalej vyhlasuje, že rešpektuje tých, čo hľadajú a pýtajú sa, no nemôže rešpektovať tých, ktorí sa skrývajú pred požiadavkami spoločnosti. P. Nora daroval Taubirovej svoje posledné dielo, ktoré vydal ako editor denníka otrokára. Nora pred parlamentným výborom jeho vydanie prezentoval ako odvážny počin. Ch. Taubirová upozorňuje, že napriek tomu nebol a ani nebude trestne stíhaný. Podľa nej historici by mali začať brať do úvahy aj dejiny porazených. Na úlohu zákona sa pozerá takto: „Zákon robí z pamäti niektorých pamätí všetkých. Práve on môže zahrnúť čiastočné spomienky do spoločného príbehu ako kolektívnej odysey.“⁵⁸

Politická Taubirová ďalej tvrdí: „Pripomeňme, že parlament je najvyššou politickou inštitúciou zvolenou vo všeobecných voľbách, ktorá sa nie nadarmo nazýva ‘najvyššou národnou inštanciou’. Je teda zvláštne, ak vysokoškolskí učitelia zástupcom ľudu upierajú možnosť vyjadrovať sa k národnému príbehu, keďže toto sa v skutočnosti deje.“⁵⁹ Argumentom, že odsudzovanie obchodu s otrokmi existovalo už v 17. storočí, odmieta výhrady, že jej zákon je anachronickým a teda že uplatňuje dnešnú víziu otroctva. Taubirová sa nazdáva, že pokiaľ ide o problematiku otroctva, bol potrebný zákon, len vyhlásenie parlamentu by nepostačovalo. Čo sa týka námietok voči formulácii o potomkoch otrokov, zákon hovorí, že vzhľadom na republikánske hodnoty je otroctvo zločinom a odteraz sa to tak bude vyučovať. Nikto nechce odškodňovať potomkov otrokov. Treba rozlišovať medzi stávaním sa do pozície obete a hľadaním pravdy. Ch. Taubirová prízvukuje, že hoci nebola obeťou otroctva, je citlivá voči tým, čo pocítili jeho dôsledky. Mechanizmy vylúčenia zo spoločnosti sa podľa nej dotýkajú všetkých obyvateľov bývalých kolónií a varuje, že ak sa neotvorí spoločenská debata, budú odsúdení, aby sa stavali do pozície obetí, keďže to bude pre nich jediným možným prostriedkom, ako dosiahnuť uznanie neprávostí. Zdôrazňuje preto, že svojich práv sa musia dožadovať na občianskom princípe, a nie na princípe obetí. Podľa nej vôbec nejde o obvinenie jediného občana Francúzska, ktoré sa vyrovnáva so svojou históriou.⁶⁰

Rovnako aj Jean-Claude Gayssot z *Parti communiste français* (Francúzska komunistická strana) prezentoval dôvody na predloženie svojho návrhu. Cieľom zákona bolo podľa neho zastaviť „rozširujúci sa negacionizmus“. Podľa LPH otvoril Pandorinu skrinku a z popierania vo Francúzsku sa dostali k banalizácii na európskej úrovni. Predkladateľ zákona tvrdí, že opodstatnenosť takéhoto zákona dokazujú názory ľudí ako Le Pen, alebo nedávna „oslava“ holokaustu organizovaná v Iráne. Podľa Gayssota jeho návrh nemožno porovnávať so zákonmi o pamäti, keďže sa pamäti nedotýka a pripomína tiež, že jeho prijatím nebol

⁵⁷ Ref. 23.

⁵⁸ Ref. 56.

⁵⁹ Ref. 23.

⁶⁰ Tamže.

obmedzený ani jeden seriózny historik. Schválením Gayssotovho zákona sa podľa neho práveže podarilo potlačiť negacionizmus. Výčitku, že otvoril Pandorinu skrinku, odmieta: „Je úlohou parlamentu chrániť slobodu, ale neodnímajme mu slobodu chrániť.“⁶¹

Filozof Bernard-Henri Lévy, jedna z najznámejších osobností francúzskeho intelektuálneho života, reaguje na *Appel de Blois* a diskusiu okolo zákona o spochybňovaní arménskej genocídy. Upozorňuje na fakt, že genocídu Arménov už viacerí dokázali. Popieranie zločinu (v tomto prípade genocídy) považuje za jeho pokračovanie: „Nie zákony, ale negacionisti terorizujú historikov.“ A spomenutý zákon je namierený proti negacionistom. Na výčitku, kde sa zastavia zákony o pamäti, či až pri Albigéncoch, argumentuje, že ide o nejasnosť. V 20. storočí nebolo sto genocíd, ale sotva päť: Židia a Rómovia, Tutsi, Kambodžania a možno udalosti v Darfúre. Zo strany LPH nepokladá za čestné, keď mieša diskusiu o kolonializme s diskusiou o popieraní genocídy, rovnako ako nepríjemnosti historika Pétré-Grenouilleaua s osudom negacionistu Faurissona. Argument, že Francúzsko nemá nič spoločné s genocídou Arménov, Lévy odmieta, keďže ide o univerzálne hodnoty a zločin proti ľudskosti je záležitosťou všetkých. Arméni sa podľa neho cítia v podobnej situácii, v akej by sa nachádzali Židia, keby Nemecko nebolo urobilo po vojne potrebnú prácu s pamäťou.⁶²

V rozdielnych postojoch LPH a CVUH možno vycítiť aj odlišné názory na spoločnosť, konkrétne národno-štátny a komunitaristický. Zrejme nie úplnou náhodou sa väčšina čelných predstaviteľov CVUH zaoberá podobným predmetom výskumu, a to dejinami marginalizovaných skupín: C. Coquery-Vidrovitchová sa venuje dejinám Afriky, G. Manceron kolonizácii, Michèle Riot-Sarceyová feminizmu a G. Noiriel imigrácii. Rozdiely medzi LPH a CVUH sa pokúsil sformulovať francúzsky historik Ch. Prochasson. Podľa neho LPH vo svojom prvotnom eláne združilo „historikov približne jednej generácie, ktorá študovala v päťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia, v čase zakonzervovanej ríše (vo všetkých zmysloch slova) Francúzska, ktoré si bolo isté svojou históriou, opierajúceho sa o neotrasiteľné istoty a rozhodnutého nepredať lacno svoju kožu.“⁶³ Na druhej strane CVUH predstavuje zoskupenie historikov profesionalizovanejších, z mladšej generácie, z nich niektorí sú stredoškolskí profesori a teda menej naviazaní na akademické prostredie. Okrem toho oproti LPH je v nej menej spisovateľov, sú menej prepojení na médiá a citelne orientovaní viac ‘doľava’. Dôkladnejšia sociologická analýza stoviek prívržencov, ktorí nasledovali zakladateľov, by asi viedla k zrevidovaniu tohto konštatovania. V každom prípade sú podľa Prochassona zreteľné dva hodnotové protiklady: základ kritiky LPH je liberálny,

⁶¹ Ref. 14.

⁶² LÉVY, Bernard-Henri. Réponse aux historiens qui voudraient dissuader le sénat de voter la loi sur le négationnisme antiarménien. Z 27. 11. 2008 <http://www.lepoint.fr/actualites-chroniques/reponse-aux-historiens-qui-voudraient-dissuader-le-senat-de-voter/989/0/295332> ; Citované dňa 23. 12. 2008.

⁶³ PROCHASSON, ref. 25, s. 156.

zatial' čo v prípade CVUH vedecký. Prví bránia slobodu, druhý vedu.⁶⁴ Spektrum politikov, ktorí predkladajú zákony o pamäti, je široké. Tiahne sa od komunistov, cez socialistov až po pravicu. Ostáva však otázne, do akej miery im ide o skutočné hľadanie pravdy a spravodlivosti a do akej miery o voličské hlasy.

Mgr. Michal Kšíňan, MAS. je doktorandom Historického ústavu SAV a Université Paris I Panthéon-Sorbonne. Zaoberá sa hlavne osobnosťou M. R. Štefánika, ale aj francúzskou historiografiou. Je spoluautorom knihy dokumentov: La mémoire conservée du général Milan Rastislav Štefánik dans les archives du Service historique de la Défense, ktorá vyšla v roku 2008 v Paríži. Jej slovenský preklad vyšiel v roku 2009 pod názvom: Generál Milan Rastislav Štefánik v archívnych dokumentoch Historickej služby francúzskeho ministerstva obrany.

Viac informácií na stránke http://www.history.sav.sk/cv/ksinan_michal.pdf

⁶⁴ Tamže.